

PLANTENŲ RINKINIAI LIETUVOS BIBLIOTEKOSE

Viktorija Vaitkevičiūtė | Vilniaus universiteto biblioteka
Universiteto g. 3, LT-01122 Vilnius, Lietuva
El. paštas: viktorija.vait@gmail.com

2015 m. lapkričio 18 d. Vilniaus universiteto bibliotekoje (toliau – VU biblioteka) įvykęs seminaras „*Officina Plantiniana* Lietuvos bibliotekose“ buvo gera proga susipažinti su Nyderlandų Plantino-Moretų spaustuvės leidiniais, saugomais didžiosiose Lietuvos bibliotekose ir iki šiol dar išsamiau neaptartais ir ne-tyrinėtiais. Plantenų spaustuvės XVI–XVIII a. produkcija išgarsino Europos knygų leidybą, o ypač Antverpeną, kuris tapo vienu svarbiausių spaudos centrų pasaulyje. Šios spaustuvės įkūrėjo, leidėjo, knygrišio Christophe'o Plantino (1520–1589) ir jo palikuonių veikla buvo tokia reikšminga Nyderlandų ir Europos knygos kultūrai, jog Christophe'o Plantino pavardė virto bendrinio žodžiu – *plantenas*, kuriuo dabar vadinamos jų spausdintos knygos.

Seminare, surengtame katalogo *Vilniaus universiteto bibliotekos plantenai* (sud. Vidas Račius, Vilnius, 2015) pristatymo proga, buvo perskaityti penki pranešimai. Pirmiausia knygotyryninkė VU docentė dr. Alma Braziūnienė supažindino klausytojus su Antverpene buvusios Plantenų spaustuvės vietoje veikiančiu Plantino-Moretų muziejumi. VU bibliotekos Retų spaudinių skyriaus vyriausiasis bibliotekininkas Vidas Račius apžvelgė šios institucijos plantenus. Kauno apskrities viešosios bibliotekos (toliau KAVB) Senujų ir retų spaudinių skyriaus vyresnioji bibliografė, Aleksandro Stulginskio universiteto lektorė dr. Rita Urbaitytė analizavo XVI–XVII a. plantenus Kauno bibliotekose: KAVB, Kauno technologijos universiteto (toliau KTU) bei Kauno kunigų seminarijos bibliotekose. Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekos (toliau LMAVB) Retų spaudinių skyriaus vedėja dr. Daiva Narbutienė aptarė įdomiausius bei vertingiausius šios bibliotekos plantenus. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos (toliau LNB) plantenų rinkinį pristatė šių eilučių autorė, seminaro metu buvusi LNB Retų knygų ir rankraščių skyriaus vyriausioji bibliotekininkė.

Šioje apžvalgoje remiantis seminaro metu perskaitytais pranešimais¹ bus išsamiau aptarti plantenų rinkiniai, saugomi VU bibliotekoje, Kauno bibliotekose, LMAVB ir LNB.

1 Dėkoju dr. Daivai Narbutienei ir dr. Ritai Urbaitytei už atsųstas savo skaitytų pranešimų santraukas.

PLANTENAI VILNIAUS UNIVERSITETO BIBLIOTEKOJE

Plantenų spaustuvės veikla, jos produkcija ir VU bibliotekos plantenų rinkinys išsamiai aptarti bei išanalizuoti Vido Račiaus plantenų katalogo įvadinia-me straipsnyje „*Labore et constantia*“². Šis rinkinys yra didžiausias Lietuvoje lyginant su kitomis bibliotekomis – jį sudaro 454 pavadinimai (737 vienetai) knygų. VU bibliotekoje saugomi plantenai apima 1558–1746 išleidimo metus: XVI amžiuje išleisti yra 372 vienetai, XVII a. – 358, XVIII a. – 7. Račius savo pranešime pabrėžė reikšmingą faktą. Vienas VU bibliotekos plantenų – maldų rinkinys *Vesperae pro dominica et feriis hebdomadae* (Antwerpen, 1607; III P 292) – laikomas unikumu, nes belgų meno istoriko, Plantino-Moretų muziejaus Retų knygų ir archyvo kursoriaus Dirko Imhofo bibliografijoje, apimančioje Jano Moreto (1543–1610) vadovavimo spaustuvei laikotarpį, *Jan Moretus and the Continuation of the Plantin Press* (Leiden, 2014, 2 t.) prie šio veikalų nurodyta, kad nėra žinomas nė vienas išlikęs egzempliorius (angl. *No copy known*)³.

Nemažą VU bibliotekos plantenų kolekcijos dalį – 385 egz. – sudaro religinė (liturginė ir teologinė) literatūra: Biblijos, brevijoriai, Romos katekizmai ir mišiolai, Dovydo psalmės. Tokių leidinių gausą paaiškina šis faktas: „1570 m. karalius Pilypas II suteikė Plantinui *architipografo* titulą, o 1571 m. vasario 1 d. – privilegiją spausdinti ir pardavinėti dideliais kiekiais liturginius spaudinius (mišiolus, giesmynus, brevijorius ir valandų knygas) Ispanijoje ir jos kolonijose bei Nyderlanduose, taip pat atleido nuo dešimtinės mokesčio.“⁴

Be to, yra šventųjų ir Bažnyčios tėvų bei mokytojų, religinių rašytojų raštų – šv. Augustino Aurelijaus, šv. Bonaventūros, šv. Jeronimo, šv. Teresės Avilietės, šv. Tomo Akviniečio, Tomo Kempiečio, šv. Grigaliaus Nisiečio, šv. Jono Auksaburnio. Nemenką rinkinio dalį sudaro Antikos autorių raštai, jų komentarai ar veikalai, skirti Antikai – 96 kūriniai. Iš jų minėtini Gajaus Julijaus Cezario, Marko Tulijaus Cicerono, Kvinto Horacijaus Flako, Publijaus Ovidijaus Nazono, Lucijaus Anėjaus Senekos, Publijaus Vergilijaus Marono ir kt. veikalai.

Įvairios tematikos mokslinių knygų VU bibliotekos plantenų rinkinyje yra 107⁵. Tarp Plantino ir Moretų leistų to meto autorių gausa išsiskiria flamandų humanisto, filosofo, filologo, istoriografo ir šeimos draugo Justo Lipsijaus (lot. Justus Lipsius, tikt. Joose arba Joost Lips, 1547–1606) žanriškai įvairus rašytinis palikimas (119 vnt.). Visas temas aprėpia Lipsijaus *Opera omnia* (Antwerpen, 1600; VUB BAV 56.5.4/1, III P 410).

Sunkiai nusakomo, sinkretinio pobūdžio veikalų yra 149 (pavyzdžiui, laiškai, heraldika, numizmatika, emblematika ar disputų tesės, raštai). Iš jų paminėtini ita-

lų humanisto, teisininko ir rašytojo Andrėjo Alciačio (Andrea Alciati, 1492–1550) emblemoms skirti veikalai *Emblemata* (Leiden, 1591, VUB III P 218; Antwerpen, 1610, VUB III P 34), *Omnia emblemata* (Antwerpen, 1577, VUB III P 198; Antwerpen, 1581, VUB III P 229).

Beveik visas VU bibliotekos plantenų rinkinys yra lotynų kalba, buvusią XVI–XVII a. universalios Europos rašto, mokslo, literatūros ir kultūros kalba; 8 veikalai išleisti graikų kalba, po vieną knygą – hebrajų, persų, italų ir prancūzų, o dvi – ispanų kalbomis.

Savo pranešime V. Račius akcentavo Plantenų spaustuviėje išleistas tris Abiejų Tautų Respublikos knygas. Tai didiko, karvedžio Mikalojaus Kristupo Radvilos Našlaitėlio (1549–1616) *Ierosolymitana peregrinatio (Kelionė į Jeruzalę*, Antwerpen, 1614; VUB III P 158, III P 158⁽²⁾, BAV 41.9.1a), taip pat pamokslininko Stanisłowo Sokołowskio *Officia propria patronorum Regni Poloniae* (Antwerpen, 1643; VUB III P 60) ir jėzuito, poeto, pamokslininko, literatūros teoretiko Motiejaus Kazimiero Sarbievijaus (1595–1640) lyrikos knyga *Lyricorum libri IV* (Antwerpen, 1632; VUB III P 250, Lelev. 2505, BAV 38.8.36 ir 1634, VUB III P 32, III P 32⁽²⁾). Pastarosios knygos 1632 metų laida išsiskiria puošniu antraštiniu lapu, sukurtu garsaus flamandų dailininko Peterio Pauliaus Rubenso (1577–1640) ir graverio Cornelio Galle (1576–1650). Rubensas reguliariai bendradarbiavo su Plantenų spaustuve kurdamas barokines iliustracijas ir frontispisus bei prabangių įmonės leidinių antraštinius lapus⁶.

Kaip liudija nuosavybės įrašai ar kiti ženklai, plantenai į VU biblioteką pateko įvairiais būdais. Dalis plantenų leidinių yra gauta arba perimta iš kitų Lietuvos bibliotekų (Kauno universiteto, Lietuvos universiteto, Vytauto Didžiojo universiteto bibliotekų), dalis knygų pateko po 1863 m. iš Rusijos valdžios uždarytų katalikų bažnyčių arba konfiskuotų vienuolynų ir jų mokyklų bibliotekų. Tad plantenų turėjo Kauno, Dotnuvos, Vilniaus, Gardino bernardinai, Paparčių, Merkinės, Gardino, Vilniaus dominikonai, Kauno, Daugpilio, Gardino, Kražių, Pašiausės, Vilniaus, Vitebsko jėzuitai ir kt. VU bibliotekos plantenų turėjo ir kai kurie žymūs asmenys: LDK valstybės veikėjui, maršalui, pakancleriui Kazimierui Leonui Sapiegai (1609–1656) priklausė 14 knygų, LDK valstybės veikėjui, karvedžiui Jonui Karoliui

2 Žr. RAČIUS, Vidas. *Labore et constantia. Iš Vilniaus universiteto bibliotekos plantenai*: katalogas. Sudarė Vidas Račius. Vilnius: Petro ofsetas, 2015, p. 5–40 (Fontes et studia historiae Universitatis Vilnensis).

3 IMHOF, Dirk. *Jan Moretus and the Continuation of the Plantin Press: A Bibliography of the*

Works published and printed by Jan Moretus I in Antwerp (1589–1610). Leiden: Brill; Hes & De Graaf, 2014, t. 2, V-63 (p. 735).

4 RAČIUS, Vidas. *Labore et constantia*, p. 11.

5 Visi autoriai ir jų veikalai išvardyti minėtame V. Račiaus straipsnyje, p. 32–34.

6 RAČIUS, Vidas. *Labore et constantia*, p. 25.

Chodkevičiui (1560–1621) – dvi knygos, LDK valstybės ir Bažnyčios veikėjui, Žemaičių ir Vilniaus vyskupo sufraganui Mikalojui Pacui (1570–1624) – viena knyga, dominikonui, valstybės ir Katalikų Bažnyčios veikėjui, religiniam rašytojui Kazimierui Jonui Vaišnoravičiui (apie 1620–1680) – viena knyga, Žemaičių vyskupui, lietuvių raštijos veikėjui Merkeliui Giedraičiui (apie 1536–1609) – trys knygos, Lietuvos dominikonų provincijolui ir vienam žymiausių LDK bibliofilų Domininkui Sivickiui (m. po 1799) – net 34 knygos (26 pavadinimai).

Ypač svarbūs plantenai (21 egz.), esantys VU auklėtinio Joachimo Lelewelio (1786–1891) knygų rinkinyje. Tarp jų minėtini garsaus belgų kartografo Abrahamo Ortelijaus (1527–1598) atlasai – *Epitome du Theatre du monde* („Pasaulio regyklos santrauka“, Atwerpen, 1598; VUB M 9), *Theatre de l' univers* („Pasaulio regykla“, Atnwerpen, 1598; VUB M 1012), *Theatrum orbis terrarum* („Žemės rutulio regykla“, Antwerpen, 1579, 1580, 1584; VUB M 1009; M 1010; M 1011). Visgi V. Račiaus teigimu, daugiau plantenų priklausė universiteto ir kolegijų bei vienuolyno bibliotekoms negu asmeniniams didikų ar bibliofilų rinkiniams.

Vilniaus universiteto bibliotekos plantenų katalogas supažindins su šioje institucijoje saugomais plantenais ne tik plačiąją visuomenę, bet, pasak katalogo sudarytojo V. Račiaus, „kultūrologams, istorikams, knygotyriminkams ir šiaip smalsiems skaitytojams jis palengvins paieškas tiriant Lietuvos kultūrą, jos ryšius ir vietą bendrame Europos kultūros kontekste“⁴⁷.

Visų VU bibliotekoje saugomų plantenų aprašai yra elektroniniame VU bibliotekos kataloge.

XVI–XVII A. PLANTENAI KAUNO BIBLIOTEKOSE

Dėl istorinės kultūros paveldo migracijos valstybės centro link ir kitų aplinkybių (pavyzdžiui, gaisrų) Kauno bibliotekos, skirtingai nei Vilniaus, negali pasigirti garsiausių Europos spaustuvių knygų gausa. Kauno institucijose šiuo metu yra saugoma 67 pavadinimų (72 egz.) XVI–XVII a. knygų su *ex officina Plantiniana* ženkle. Jos apima 1564–1685 metų laikotarpį (XVIII amžius kol kas netyrinėtas). Beveik visos jos saugomos KAVB: XVI amžiaus – 30 pavadinimų (38 egz.), XVII amžiaus – 35 pavadinimų (30 egz.). Du XVI a. plantenus turi Kauno technologijos universiteto biblioteka, po vieną XVII a. knygą – KTU ir Kauno kunigų seminarijos bibliotekos.

Savo pranešime Rita Urbaitytė išskyrė vertingiausią KAVB saugomą planteną – italų Bažnyčios istoriko, kardinolo Cesare Baronio (1538–1607) veikalą *Annales ecclesiastici* (Antwerpen, 1593, t. 3; KAVB R 31831) su Žemaičių vyskupu, lietuvių raštijos veikėju Merkeliu Giedraičiu ir Motiejau Valančiaus (1801–1875) rankraš-

tiniais įrašais. Seniausia (ir mažiausia) yra Senojo Testamento psalmių knyga *Psal-morum liber* (Antwerpen, 1564; KAVB R 13632).

Turinio prasme dauguma Kauno bibliotekų plantenų yra religinės (Biblija ir jos komentarai, mišiolai, Bažnyčios istorija, pamokslai, katekizmas, egzorcizmai, šventųjų gyvenimo aprašymai ir kt.), tačiau yra ir kitokio pobūdžio veikalų: Romos mediko Aulo Kornelijaus Celso (Celsus, I a. pr. Kr.–I a. po Kr.) veikalas *De re medicina* (Leiden, 1592; KAVB R 82925), ispanų jėzuito, teologo, juristo, istoriko Martino Antonio Delrio (1551–1608) romėnų tragedijų rinkinys *Syntagma tragoediae Latinae* (Antwerpen, 1593, 3 t.; KAVB R 31985), romėnų rašytojo Lucijaus Anėjaus Senekos (Seneca, 4 m. pr. Kr.–64) raštų rinkinys *Opera* (Antwerpen, 1605; KAVB R 26344), romėnų poeto, retorikės Decimo Magno Ausonijaus (Decimus Magnus Ausonius; apie 310–apie 395) *Opera* (Leiden, 1612; KAVB R 11585), minėto Lipsijaus *Opera omnia* (Antwerpen, 1611–1614, 7 t.; KAVB R 39057; Antwerpen, 1637, 4 t.; KAVB R 44560), šv. Dionisijo Areopagitos *Opera* (Antwerpen, 1634; KAVB R 39551).

Pranešime taip pat buvo skirta dėmesio plantenų įrišams. Dauguma knygų (59 egzemplioriai) yra su senu įrišu (pergamentas, balinta, ruda, raudona, juodai marginta oda, žalias aksomas, metaliniai apkaustai). Šv. Bonaventūros *Speculum disciplinae* (Antwerpen, 1591; KAVB R 28293) perrišta XVIII–XIX a. (kartonas, spalvotas popierius, odinė nugarėlė), o minėtų Baronio „Bažnyčios analų“ (*Annales ecclesiastici*) septintasis tomas perrištas 1836 m. Kražiuose. Devynios knygos perrištos XX amžiuje, o dvi knygos yra be viršelio. Įrišuose dominuoja religinės tematikos puošyba.

Svarbiausią kultūrinę istorinę vertę turi knygos esantys rankraštiniai įrašai, suteikiantys daug reikalingos informacijos kultūros istorikams. Knygų savininkų autografa (Merkelio Giedraičio, Motiejaus Valančiaus, įvairių vienuolių, kunigų), įsigijimo informacija (kaina ir vieta), antspaudai ir spaudai, ekslibrisai ir super-ekslibrisai (Šemetų), lipdės (Tiškevičių), marginalijos paraštėse ir priešlapiuose (1624 m. Sofijos Gomovskos, Juditos Bilevičiovos lenkų kalba, religinis tekstas lietuvių kalba ir kt.) paverčia kiekvieną spaudinį unikaliu ir nepakartojamu, leidžia pratęsti knygos migracijos kelią nuo autoriaus ir Plantino-Moretų spaustuves iki savininko ir skaitytojo. Proveniencijų analizė parodė, jog šiuo metu Kaune esančių knygų savininkais buvo Kretingos, Telšių, Tytuvėnų, Belsko, Liublino, Trakų vienuolynai, Kražių ir Kauno kolegijos, Vilniaus ir Žemaičių seminarijos, Literatų brolija, vienuoliai, kunigai, Tiškevičiai ir kiti bajorai.

Visų KAVB saugomų leidinių aprašai yra elektroniniame bibliotekos kataloge.

PLANTENAI LIETUVOS MOKSLŲ AKADEMIJOS VRUBLEVSKIŲ BIBLIOTEKOJE

LMAVB plantenų rinkinys atskirai nebuvo tirtas, tad D. Narbutienės pranešime tik bendrais bruožais paminėti svarbesni plantenų rinkinio aspektai, išskiriant vieną kitą reikšmingesnę spaudos artefaktą. LMAVB Retų spaudinių skyriuje saugoma 164 pavadinimų XVI–XVII a. knygų, išleistų Plantenų dinastijos spaudos įmonėse.

Ankstyviausias plantenas yra 1558 m. išleista *Theologia Germanica* (signetas: Sub Unicorni aureo (po Auksiniu vienaaragiu); LMAVB V-16/1-923). Kitos dvi 1565 m. leistos knygos: krikščionybės filosofo Nemesijaus Emesiečio (Nemesius, V a. 1-oji pusė) veikalas senąja graikų ir lotynų kalba *De natura hominis* („Apie žmogaus prigimtį“; LMAVB V-16/1-1038) ir romėnų poeto Tito Lukrecijaus Karo (Titus Lucretius Carus, 98–55 m. pr. Kr.) didaktinė poema *De rerum naturam* („Apie daiktų prigimtį“; LMABVB V-16/1-1885). Iš raritėtų paminėtinas kartografo Abrahamo Ortelijaus 1596 m. išleistas *Theatrum orbis terrarum* (LMAVB V2-129).

Aptardama LMAVB saugomus plantenus, D. Narbutienė akcentavo plantenų įmonės sąsajas su minėtu vienu garsiausių flamandų dailininkų P. P. Rubensu. Jis leidyklai sukūrė apie 80 frontispisų ir antraštinių lapų. Viena iš LMAVB saugomų šio dailininko iliustruotų knygų – tai Lipsijaus raštų keturtomis (1637; LMAVB V-17/2-85) su puikiai iliustruotu antraštiniu puslapiu, pasirašytu P. P. Rubenso ir graverio C. Galle. Su Rubenso kurtais antraštiniais lapais 1645 m. perleistos Moretų šeimos draugo, flamandų humanisto, graverio, numizmato Hubrechto Goltzo (1526–1583) anksčiau parengtos numizmatikos knygos *Romanae et graecae antiquitatis monumenta* (LMAVR V-17/2-622) ir *Icones imperatorum Romanorum* (LMAVR V-17/2-318). Iš Rubenso iliustruotų knygų minėtinas Romos mišiolas, perspausdintas 1642 m. (LMAVR V-17/2-288), taip pat Rubenso kurtas spaudos signetas, nors ir nepasirašytas, aptinkamas Kornelijaus Tacito (Publius Cornelius Tacitus, apie 55–apie 120) raštų rinkinyje *Opera* (1648; LMAVR V-17/2-132).

Kaip ir VU biblioteka, LMAVB gali pasidžiaugti lituaniniais plantenais: M. K. Sarbievijaus lyrikos knyga *Lycorum libri IV* (Antwerpen, 1634; LMAVB L-17/289) ir M. K. Radvilos Našlaitėlio *Ierosolymitana peregrinatio* (Antwerpen, 1614; LMAVB L-17/2-59).

LMAVB plantenų rinkinys, gausus įdomių ir vertingų knygų, dar laukia išsamių tyrimų.

PLANTENAI LIETUVOS NACIONALINĖJE MARTYNO MAŽVYDO BIBLIOTEKOJE

LNB plantenai taip pat nėra išsamiai tyrinėti. Šiuo metu yra žinoma, kad LNB Retų knygų ir rankraščių skyriuje saugoma 159 pavadinimų leidiniai (210 egzempliorių), iš jų daugiausia XVI–XVII amžiaus. Keletas (4 egz.) XVIII a. plantenų identifikuoti 2005 m. LNB rengiant Romos mišiolų parodą.

Kaip ir kitose bibliotekose, LNB plantenų knygos temiška yra įvairios: liturginiai leidiniai (Biblijos, mišiolai, brevijoriai), Bažnyčios tėvų veikalai (šv. Jeronimo, Tomo Akviniečio), Antikos autorių knygos (Kalimacho, Horacijaus, Lukano poetiniai veikalai, Cicerono laišakai, Plauto komedijos, Tacito veikalų rinktinės), taip pat Renesanso ir Baroko autorių įvairios tematikos veikalai.

Iš religinės literatūros verta paminėti ypač populiarių tuo metu veikalą *Officium beatae Mariae Virginis* („Švč. Mergelės Marijos valandų knyga“, Antverpia, 1621; LNB B2-1935), kurio 1589–1610 m. išėjo net 32 laidos. Iš Plantino ir Moretų amžininkų paminėtini kai kurie vertingesni ir įdomesni jų veikalai. Tai italų jėzuito, heraldikos kūrėjo Silvestro Pietrasantos (Sylvester Pietrasanta, 1590–1647) vienas pirmųjų veikalų *De Symbolis Heroicis* („Apie herojinis simbolius“, Antverpia, 1634; LNB B3-1391; žr. VUB III P 269) su minėto flamandų dailininko Rubenso vario raižiniais, taip pat garsių flamandų botanikų gausiai iliustruoti veikalai: Remberto Dodoenso (1517–1585) *Stirpium historiae* („Augalų istorijos“, Antwerpen, 1616; LNB B6-242; žr. VUB III P 280) ir Mathiaso de L’Obelo (1538–1616) *Plantarum seu stirpium historia* („Augalų arba krūmų istorija“, Antwerpen, 1576; LNB B5-325). Paminėtini olandų humanisto Kornelijaus Valerijo (Cornelius Valerius, 1512–1578) astronominės tematikos veikalas *De sphaera et primis astronomiae* (Antwerpen, 1668; LNB B1-788) ir olandų mediko Johaneso Hernijaus (Johannes Heurnius, 1543–1601), medicinos srityje įgyvendinusio naujų dalykų, trys veikalai, įriši į vieną konvoliutą (LNB B3-117): knyga apie marą *De peste liber* (Antverpia, 1611), knyga apie karščiavimą *De febris liber* (Antverpia, 1610) ir veikalas apie naujus medicinos svarstymus *Praxis medicinae nova ratio* (Antverpia, 1611).

Kaip ir VU bibliotekos plantenų rinkinyje, LNB rinkinyje tarp Plantino ir Moretų leistų to meto autorių gausa išsiskiria humanisto J. Lipsijaus rašytinis palikimas. LNB pagal turimus duomenis suskaičiuojama 31 J. Lipsijaus veikalas, leistas Plantenų spaustuvėje. Šios bibliotekos plantenų rinkinyje taip pat nemažai išliko ispanų teologo, dominikono Luiso de Granados (Louis de Granada, 1504–1588) veikalų – penkios pamokslų rinkinio *Concionum de tempore* laidos (1581, 1584, 1586, 1592–1593, 1599–1604) ir pamokslų rinkinio rodyklė *Index* (Antverpia, 1598; R.XVI:B.110(2)) – iš viso 14 egzempliorių.

Aptariant LNB plantenus, dėmesio buvo skirta ir knygos ženklams. Kaip buvo pažymėta seminaro metu, dauguma plantenų priklausė bažnytinėms institucijoms, jų mokykloms bei vienuolynams. Daugiausia LNB plantenų turėjo Vilniaus vyskupijos kunigų seminarijos biblioteka, taip pat Žemaičių kunigų seminarijos biblioteka bei Kauno metropolijos kunigų seminarija. Iš dažnesnių LNB plantenuose aptinkamų nuosavybės įrašų yra Tytuvėnų bernardinų vienuolyno, Nesvyžiaus jėzuitų kolegijos, Vilniaus basųjų karmelitų vienuolyno, Vilniaus dominikonų vienuolyno, Pašiausės jėzuitų kolegijos, Raseinių pijorų vienuolyno, Marijampolės marijonų.

Nemažai LNB plantenų buvo asmeninių bibliotekų nuosavybė. Olandų mediko Otto Hernijaus veikalas *Barbaricae philosophiae* (Leiden, 1700; LNB B1-282), atskleidžiantis autorių kaip filosofijos istoriką, priklausė Jono Krizostomo Gintilos (1788–1857) bibliotekai – vienai didžiausių asmeninių bibliotekų XIX a. pirmos pusės Lietuvoje; keletas XVII a. plantenų priklausė Lietuvos filosofui, teologui, Vilniaus universiteto profesoriui, vėliau rektoriui Jonui Juragai-Giedraičiui (1697–1757), minėtų botanikų veikalai – Tilžės gydytojui, bibliotekos savininkui Johannui Gottfriedui Gallesky'ui (m. 1776). Taip pat minėtina ir didžiulė XIX a. vokiečių pedagogo, muzikos teoretiko Friedricho Augusto Gottholdo (1778–1858) biblioteka, kurią 1858 m. perėmė Karaliaučiaus universiteto biblioteka. Pažymėtina, kad šioje bibliotekoje buvo saugomas J. Lipsijaus raštų rinkinys *Opera omnia* (Leiden, 1589; LNB B2-903).

Verta paminėti ir teologo, humanisto Francisko Luko Briugiečio (Franciscus Lucas Brugensis, 1549–1619) Evangelijų komentarus *In sacrosancta quatuor Iesu Christus Evangelia* (Antwerpen, 1606; B6-74), nes juose aptinkamas Žemaičių vyskupo Juozapo Mykolo Karpio (1679–1739) 1739 m. gegužės mėnesio donacinis įrašas. Iš įdomesnių ir rečiau tokio pobūdžio fiksuojamų įrašų minėtinas Romos mišiole *Missale Romanum* (Antwerpen, 1663; LNB R.XVII:F.296(1)) esantis donacinis įrašas, skelbiantis, jog mišiole knygrišys vilnietis Józefas Czapliński šią knygą padovanojo Vilniaus bernardinams 1845 m. liepos 7 dieną. Nuodugniai ir išsamiai ištyrus LNB platenus, atsiskleisť ne vienas knygos kultūrai svarbus ir reikšmingas faktas.

Seminaro metu perskaityti pranešimai kėlė klausimų, provokavo diskutuoti, pateikė naujos, įdomios bei naudingos informacijos, susijusios su knygos istorija ir kultūra.

Įteikta 2015 m. gruodžio 4 d.